

آسیب شناسی گرافیک محیطی مرتبط با سالمندان در تهران

مریم زادنهال^۱، محسن حسن پور^۲، مریم لاری^۳

^۱ کارشناسی ارشد ارتباط تصویری دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز

^۲ استادیار دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

^۳ عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اسلامشهر

چکیده

از آنجایی که بخشی از جامعه ما را افراد سالمند تشکیل می‌دهند و آمار جمعیت سالمندان روز به روز بیشتر می‌شود، برای راحتی و آسایش آن‌ها در محیط شهری باید راه‌کارهایی رو در نظر گرفت ولی متأسفانه در جامعه ما به نظر می‌رسد چنین چیزی وجود ندارد، از این رو در تحقیق حاضر محقق قصد دارد معایب و راهکار یا پیشنهادی برای راحتی و آسایش سالمندان ارائه دهد. هدف از تحقیق حاضر نشان دادن اهمیت سالمندان به عنوان قشر مهمی از جامعه که می‌توانند پویا باشند و همچنین اهمیت گرافیک محیطی که می‌تواند به عنوان یک ابزار هوشمندانه و خلاقانه محیطی بسیار راحت با امنیت بالا برای سالمندان ایجاد کند است. در راستای این تحقیق سعی شده تا جواب سؤال اصلی این تحقیق که ویژگی‌های طراحی گرافیک محیطی مرتبط با سالمندان در تهران است و اینکه چه کمبودهایی در این زمینه وجود دارد، جواب داده شود. این پژوهش از منظر هدف، کاربردی بوده و به شیوه‌ی توصیفی - تحلیلی انجام شده و اطلاعات نیز به شیوه کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است. در این پژوهش سعی شده است حتی‌المقدور مطالب کم و پراکنده موجود در منابع معتبر جمع‌آوری شود و نقش و تأثیر گرافیک محیطی در بهبود زندگی سالمندان نشان داده شود. با توجه به اینکه سالمندان قشر وسیعی از جامعه ما را تشکیل می‌دهند و از میان همه اقشار جامعه به سالمندان کمتر از بقیه قشرها پرداخته شده است و در سایر کشورها، ما نمونه‌ها و کارهایی را مشاهده می‌کنیم که برای سالمندان انجام داده‌اند، ولی متأسفانه در کشور ایران و در تهران چنین طراحی‌هایی برای سالمندان در نظر گرفته نشده است، و مباحث گرافیک محیطی سالمندان مبحثی است که کم به آن پرداخته شده، در تحقیق حاضر به بررسی گرافیک محیطی سالمندان در تهران و همچنین معایب و مزایای آن می‌پردازیم که بحثی جدید و نو در قرن حاضر است.

واژه‌های کلیدی: گرافیک محیطی، سالمندان، مبلمان شهری، خانه سالمندان کهریزک

مقدمه

سالمندان جزو گروه‌های کم‌توان معرفی شده‌اند و وظیفه برنامه ریزان و طراحان محیطی است که صدای آنان در شهرها باشند و به مشارکت آنان در زندگی اجتماعی فضاهای عمومی رنگ و رویی تازه بخشند. محیط تنها شامل بعد فیزیکی نمی‌شود، بلکه ابعاد دیگر آن شامل بعد روانی و بعد اجتماعی است. اصلی‌ترین وجهه آن به‌زعم نگارندگان بعد روانی آن است که فارغ از جنبه فیزیکی آن در اثر تصویری که در ذهن استفاده‌کنندگان از محیط باقی می‌گذارد، نیاز به مطالعات گسترده‌ای دارد؛ اما آخرین بعد محیط که جنبه اجتماعی آن می‌باشد به موضوع زندگی اجتماعی مردم در محیط برمی‌گردد. توجه به نیازها، الگوهای رفتاری و ترجیحات سالمندان در طراحی و به‌سازی فضاهای عمومی شهری، خیابان‌ها میدان‌ها، محله‌ها، پارک‌ها و... می‌تواند زمینه مشارکت، حضور و برقراری اجتماعی هرچه بیشتر سالمندان در این‌گونه فضاها را فراهم آورد و بر سلامت جسمی و روحی سالمندان و برقراری اهداف سالمندی موفق مؤثر باشد، امری که به نظر می‌رسد در فضای عمومی امروزی کشور ما کم‌تر به آن توجه شده است. ویژگی‌های طراحی گرافیک محیطی مرتبط با سالمندان و کمبودهای آن در این زمینه امری مهم است که در ایران به آن توجه نشده است و می‌توان گفت به آن پرداخته نشده است. یکی از مسائل عمده جمعیتی عموماً در کشورهای جهان مسئله سالخوردگی جمعیت و پیامدهای ناشی از آن است. در حال حاضر کشور ایران نیز مرحله انتقال ساختار سنی جمعیت از جوانی به سالخوردگی را تجربه می‌کند. سالمندی جمعیت و افزایش سهم افراد سالخورده در جمعیت، یکی از مهم‌ترین تحولات اجتماعی قرن بیست و یکم است و پیامدهای آن تقریباً روی همه بخش‌های جامعه از جمله بازار کار، تقاضا برای کالا و خدمات مانند مسکن، حمل و نقل، حمایت‌های اجتماعی و روابط بین نسلی تأثیرگذار است؛ بنابراین، مهم‌تر از هر زمان دیگری لازم است که دولت‌ها، سیاست‌های ابتکاری و خدمات عمومی در خصوص مسکن، استخدام، مراقبت‌های بهداشتی، زیرساخت‌ها و حمایت‌های اجتماعی را به‌طور خاص برای افراد سالمند، طراحی کنند. یکی از جدیدترین روش‌های طراحی در این زمینه گرافیک محیطی است. گرافیک محیطی موظف است، تنش‌های عصبی حاصل از زندگی روزمره ماشینی را کاهش دهد و شهروندان را در درک مربوط به فضای شهری یاری کند و از آلودگی و خستگی بصری، شهروندان را محافظت کند. از آنجایی که بخشی از جامعه ما رو افراد سالمند تشکیل می‌دهند و آمار سالمندان در سالیان آینده بیشتر می‌شود، برای راحتی و آسایش آن‌ها در محیط شهری باید مسایلی رو در نظر گرفت ولی متأسفانه در جامعه ما به نظر می‌رسد چنین چیزی وجود ندارد، از این‌رو در تحقیق حاضر محقق قصد دارد که به دنبال این باشد که معایب و راهکار یا پیشنهادی برای راحتی و آسایش سالمندان ارائه دهد.

اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

با توجه به اهمیت دوران سالمندی، نظریات و دیدگاه‌های متنوع و گوناگونی از جانب متفکرین و اندیشمندان مختلف در حوزه‌های گوناگون بیان شده است. به نظر می‌رسد ایده سالمندی موفق راهکار مناسبی جهت کاهش مشکلات دوران سالمندی باشد در واقع، سالمندی موفق به کسب توانایی بالقوه فردی و سطح بهینه توانایی جسمانی و اجتماعی و نیز سلامت روانی اشاره دارد و از طریق آن، فرد سالمند از خویشتن و دیگران لذت می‌برد یا به عبارتی جامع‌تر سالمندی موفق، و (فقدان ناتوانی) ترکیبی است از عمر طولانی، سلامتی شادکامی که

آرامش خاطر را تا انتهای رشد گسترش می دهد. بسیاری از معیار های سالمندی موفق و زندگی خوب سالمندی، چون بهبود کیفیت ادراک از زندگی و محیط عینی، در ارتباط مستقیم با فضاهای عمومی شهری و انگاره های محیطی اینگونه فضاها قرار دارند. از اینرو، امروزه دستیابی به اصولی چون لزوم توجه به نیازهای انسانی و الگو های رفتاری شهروندان و گروه های اجتماعی، جنسی و سنی مختلف در طراحی فضاهای عمومی شهری، سرزندگی و ایجاد فرصت دیدار چهره به چهره شهروندان در این فضاها و همچنین انعطاف پذیری جهت حضور، مشارکت پذیری فضاهای عمومی شهری جهت حضور، مشارکت و فعالیت تمامی اقشار و گروه های اجتماعی، جنسی و سنی، از دغدغه های اصلی تصمیم گیران و مسائل کلان شهری و طراحان فضاهای عمومی شهری است. با توجه به یافته های این پژوهش، با توجه به عدم حضور گرافیک محیطی موفق در خانه سالمندان به نظر می رسد شناخت و درک نیازهای مختلف سالمندان و تلاش در جهت پاسخگویی به این نیازها و احترام به ترجیحات آنها در طراحی و بهسازی فضا های عمومی شهری و خانه سالمندان می تواند در زندگی خوب سالمندی و بهبود کیفیت و امید به زندگی آنها و دستیابی به اهداف سالمندی موفق مؤثر باشد. در این میان، امید است توجه و به کارگیری انگاره های محیطی تبیین شده در این نوشتار در طراحی و بهسازی فضاهای عمومی شهری، زمینه حضور و مشارکت هر چه بیشتر سالمندان در فضا های عمومی شهری و دستیابی به اهداف متعالی ایده سالمندی موفق فراهم آید.

اهداف تحقیق

هدف اصلی: شناخت ویژگی های طراحی گرافیکی مرتبط با سالمندان و کاستی های آن.

سوالات تحقیق

پرسش اصلی:

ویژگی های طراحی گرافیک محیطی مرتبط با سالمندان در تهران چیست و چه کمبودهایی دارد؟

پرسش فرعی:

طراحی گرافیک محیطی برای سالمندان در شهر تهران چگونه است؟

مبانی نظری و پیشینه های تحقیق:

سالمندی و تبعات آن

فرایند سالمندی عبارت است از کاهش تدریجی عملکرد سیستم های بدن. سالمندی، یک فرد بالغ سالم را به فردی ضعیف با کاهش در ظرفیت های فیزیولوژیک و افزایش استعداد ابتلا به بسیاری از بیماری ها و مرگ تبدیل می کند. با وجود تغییراتی که از نظر جسمی و سلامتی در این دوره از زندگی بوجود می آید. سالمندان از نظر نیازهای روانی و اجتماعی به میانسالان شباهت دارند. لذا سالمندان در بیشتر موارد همچنان علاقمند به ادامه ی فعالیت های قبلی خود می باشند اما کاهش تعامل اجتماعی در دوران سالمندی به این علت است که اجتماع از سالمندان برخلاف میل بیشتر آنها دل می کند. تنش هایی که سالمند تجربه می کند می تواند سبب ایجاد

مشکلاتی در سلامت روانی وی شود. به نظر تاونسند (۲۰۰۶) اختلالات دمانسی شایع ترین علت اختلالات روانی سالمندان می باشد. تغییرات ناشی از افزایش سن می تواند شامل کاهش عملکرد مغزی، اختلال در حافظه نزدیک، اختلال در تفکر انتزاعی و تمرکز و کند شدن عکس العمل ها باشد. از اواسط دوره زندگی عملکردهای عقلی شروع به کاهش می کنند. همچنین حافظه کوتاه مدت شروع به تباهی و کند شدن می نماید. به علاوه ممکن است تغییراتی در شخصیت و نگرش های فرد ایجاد شوند نظیر افزایش محافظه کاری، احتیاط، سخت گیری و انعطاف پذیری و ترک رابطه با دنیای خارج. گرچه حافظه کوتاه مدت با افزایش سن مختل می شود اما حافظه باند مدت این گونه تغییرات را نشان نمی دهد. هنگامی که افراد وارد سن سالمندی می شوند دچار تغییراتی در سلامت فیزیکی، روانی و اجتماعی می شوند و تا زمانی که سالمندی طریقه سازگاری با فرایند سالمندی را یاد نگیرند، اغلب احساس تنهایی، افسردگی و فقدان اعتماد به نفس می کنند (همان، ۷۵).

روانشناسی سالمندان و نقش حمایت اجتماعی از آنان

عمر متوسط انسان با افزایش مراقبت های بهداشتی و برخورداری از زندگی مدنی، رو به افزایش است. رهاورد این مسئله افزایش تعداد سالمندان در جامعه و به دنبال آن بروز چالش های گوناگون در روندارتباط متقابل آن ها و با نهاد خانواده و جامعه خواهد بود. بیش از ۱۶ درصد همه خودکشی ها از سوی افراد بیش از ۶۵ سال صورت می گیرد. میزان خودکشی در مردان سفیدپوست سالمند زیاد است. به نظر می رسد که بیوه بودن، تنهایی، بیماری جسمانی، سوء مصرف الکل، بیکاری، عدم فعالیت و افسردگی با خودکشی در ارتباط باشند. ۲۵٪ از نخستین پذیرش ها در بیمارستان های روانی عمومی مربوط به افراد بیش از ۶۵ سال است. ۸۰٪ این بیماران مبتلا به نوعی زوال عقل تشخیص داده می شوند. به نظر می رسد که زوال عقل در سال های آینده به یک مشکل اجتماعی تبدیل شود. برآورد می شود که تا سال ۲۰۳۰ بیش از ۶ میلیون نفر گرفتار اختلالات روانی - عضوی خواهند بود و تا آن هنگام در آمریکا قریب ۱۳ میلیون سالمند مبتلا به مشکلات رفتاری زندگی خواهند کرد (سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران، ۱۳۸۱، ۳۶۳).

گرافیک محیطی شهری و نقش آن در اطلاع رسانی

شهر بزرگترین نماد تمدن بشری است که انسان آن را برای امنیت، آسایش و رفاه خود بنا نهاده است. این محصول بشری تأثیر دائمی و فراگیر بر زندگی وی داشته و خواهد داشت. آدمی در این محیط دائما در حال رفت و آمد است و شاید در مواردی بیشترین وقت خود را در سطح معابر آن بگذراند. از آن جا که همه این عوامل در محیط شهر انجام می گیرد، بنابراین باید بین مردم و شهر، هماهنگی ایجاد شود. شهر از دیدگاه کارشناسان و صاحبان تئوری شهرسازی در دنیا، معنای متفاوتی دارد. شهر محل زندگی و حضور شهروندانی است که در آن رفت و آمد دارند (انجمن علمی هنرهای تجسمی ایران پنجه باشی، وافق مدرسی، ۱۳۹۵).

گرافیک محیطی شهری گستردگی بسیار زیادی دارد اما قابل تقسیم بندی به ابزاری مشخص می باشد. بحث مهم در زمینه نوع آن که تبلیغاتی، علمی و آموزشی نیست و بیشتر حول محور موارد استفاده از آن می باشد که شامل انواع میدان ها، مجسمه ها، آب نماها و مکان ها، تابلوها، دیوار نویسی ها، سردرب ها و اشکال خاص و تلویزیون های شهری می باشد. از جمله تبلیغات شهری به تابلوهای سردرماغازه ها که بسیار متنوع و از انواع مختلفی از ابزار استفاده گردیده می توان نام برد. موارد دیگر

تبلیغات شهری می توان به بیلبوردها، تلویزیون های شهری، بالن های تبلیغاتی، دیوار نویسی و... را نام برد که در مجموع قسمت اعظم آن را تابلو در سطح یک شهر که با اهداف مختلفی نصب گردیده می توان نام برد. در ادامه به تعدادی از آن اشاره می کنیم (استوار، ۱۳۹۲، ۵۳).

با در نظر گرفتن توسعه ی زندگی امروز، نحوه ی تعاملات و ارتباطات شهروندان با محیط نیز در بر آورده کردن ضرورت ها و نیازهایشان دگرگون شده است. در این روند گرافیک محیطی با رویکرد اطلاع رسانی در محیط معماری و فضاهای شهری می تواند زمینه ی تسهیل در تعامل شهروندان و محیط شهری را به عنوان رسانه ای پویا و تاثیر گذار به وجود آورد. قابلیت های بیان گرافیک محیطی علاوه بر کارکرد اطلاع رسانی، رسانه ای پویا و اثربخش در جهت ارتقای کارکرد محیط شهری محسوب می شود که علاوه بر پیام رسانی، کارکرد های گسترده تری از لحاظ ابعاد فرهنگی، و اجتماعی بر جای می گذارد (امین جعفری، ۱۳۹۳).

گرافیک محیطی به عنوان بخشی از اطلاع رسانی شهری تلاش دارد که عناصر بصری اشکال محیط را با اندیشه ای از کارکرد هدایت کننده و بیانی مفید و سودمند و ساده برای شهروندان عرضه نماید. به طور کلی به کارگیری صحیح اصول عناصر اطلاع رسانی محیطی در طراحی گرافیک محیطی، یک از اولویت های اساسی در هدایت شهروندان در سازماندهی بیشتر محسوب می شود. همچنین هنرگرافیک یکی ابزارهای مهم اطلاع رسانی است که تخصص های گوناگون را شامل می شود. یکی از این تخصص ها، گرافیک محیطی است. گرافیک محیطی علمی است که در آن چگونگی استفاده از انواع فرم ها، رنگ ها، نقش ها، نوشتار و تصاویر گوناگون به شکل ماهرانه و اصولی و برنامه ریزی شده در جهت بهتر و ساده تر شدن ارتباط و همچنین ایجاد زیبایی در محیط عمومی، مطرح شده و مورد بررسی قرار می گیرد؛ بنابراین نقش طرح گرافیک در سهولت در امر مسیریابی و اطلاع رسانی و زیباسازی محیط و در نتیجه ایجاد امنیت و آرامش برای مخاطبین، بسیار مهم و پررنگ است. عناصر تصویری متکبی بر ارزش های زیبایی شناسی در محیط شهری علاوه بر جنبه های اطلاع رسانی و آگاهی دهنده، تأثیر بسیاری بر الگوهای رفتاری زندگی اجتماعی گذارده و نظم و هماهنگی مطلوب بصری به محیط ها و فضاهای عمومی می بخشد و فشارها و ناهنجاری های روانی را به تعادل و رضایت مندی و آسایش مبدل می سازد. محیط متعادل تصویری متناسب با الگوها و خصایص فرهنگی و ملی، امیدواری و رغبت افراد جامعه برای زندگانی را فراهم ساخته و نشاط عمومی و ارزش های انسانی را شکوفا می سازد، در گسترش سلامت و روحیه ی سرزنده شهروندی موثر واقع شده و زندگی پر تنش شهری تبدیل به تجربه ای لذت بخش خواهد داشت (همان).

گرافیک محیطی، با رعایت اصول و فنون شهرسازی و گرافیکی مناسب، نقش اطلاع رسانی و زیباسازی محله را در فضاهای شهری به خوبی ایفا نموده و پاسخگوی تمام نیازهای شهروندان می باشد. گرافیک محیطی در ارتباط میان شهروندان با محله، با استفاده از تابلوهای راهنمایی شهری و تبلیغاتی، وظیفه ی راهنمایی و اطلاع رسانی به مخاطب و به علاوه وظیفه ی زیباسازی محیط شهری را به خوبی ایفا کرده و برعهده گرفته است. امروزه در تبلیغات محیطی بکار بردن راهکارهای استفاده از تکنولوژی جدید و در نتیجه کاهش اغتشاشات بصری و زیبا سازی شهر بسیار حائز اهمیت است به گونه ای که این امر در محیط شهری بر احساسات، عواطف و روح و روان شهروندان در تعاملات رفتاری بسیار موثر است؛ بنابراین، رسانه تبلیغات محیطی از بین دیگر رسانه ها (صدا و سیما، جراید، بنرهای تلویزیونی، بروشور و...) نقش موثرتر و مطلوب تری در فضای شهری ایفا می کند (همان).

سالمندان و محیط شهری

محیط ساخته شده هم اکنون به نحوی قدیمی به نظر می‌رسد و گویی بیشتر برای افراد جوان یا میانسال و سالم طراحی شده است (نه برای همه از جمله سالمندان). در فصل یک کتاب ذکر شد که با وجود با وجود آگاهی از این که محیط های عمومی باید قابلیت دسترسی را برای افراد با ناتوانایی ها ایجاد کند و این امر به طور پیوسته در نیمه اخیر قرن بیستم افزایش یافته، طراحی محیط ساخته شده با کانون قرار دادن ناتوانی نسبت به رفع موانع محیطی، برای برآوردن نیازهای افراد با ناتوانی ها، معمولا بر روی نیازهای دسترسی مردم با آسیب های فیزیکی (جسمانی) به ویژه کاربران صندلی چرخدار تمرکز داشته است. البته این امر یک گام صحیح در رفع مشکل معلولان جسمی بوده، اما به احتیاجات شمار زیادی از مردم با دیگر انواع آسیب ها توجه نکرده است. تا زمانی که طراحی محیط ساخته شده، نیازهای گوناگون همه کاربران را در نظر نگیرد، تعداد زیادی از مردم، از استفاده مواهب محیط بیرون از خانه محروم خواهند ماند. پژوهش ها نشان می‌دهند که مردم در زندگی آینده، اغلب به حاشیه کشیده می‌شوند یا در مقایسه با سنین جوان تر مورد تبعیض واقع می‌شوند. این مطلب به این معناست که افراد در همه سنین با هر شکل یا سطحی از آسیب دیدگی، اعم از این که صدمه موقتی (مانند عضو شکسته)، یک ناتوانی بزرگ (مانند نابینایی) یا یک مشکل شناختی (مانند خواندن کلمات) داشته باشند، نباید توسط موانع محیطی محروم شوند (برتن و میچل، ۱۳۹۰، ۵۴).

چگونگی تأثیر گرافیک محیطی بر سالمندان

فضای عمومی شهری را می‌توان به‌عنوان فضایی تعریف کرد که اجازه می‌دهد مردم به آن و فعالیت های درون آن دسترسی داشته باشند و فضایی است که یک کارگزار عمومی، آن را کنترل می‌کند، فضایی که در جهت منافع عمومی تأمین و اداره می‌شود. فضای عمومی شهری، فضایی است که در آن با غریبه ها دوستان یا همکار سهیم هستیم، مردمی که اقوام ما نیستند. فضایی است برای سیاست، مذهب، داد و ستد و ورزش، فضایی برای همزیستی مسالمت آمیز و برخوردهای غیرشخصی. فضای عمومی بستر مشترکی برای انجام فعالیت‌های کارکردی و مراسمی است که پیوند دهنده اعضای جامعه می‌باشد. چه روزمرگی های معمولی باشد و چه جشنواره های دوره ای. صفحه ای است که در آن نمایش زندگی جمعی در معرض دید قرار می‌گیرد. فضای عمومی مکان هم زمانی فعالیت هاست، مکانی برای عرضه و نمایش، محک زدن واقعیت، کنکاش در تفاوت ها و هویت ها، عرصه ای برای بازشناخت، مکانی که فرد با بازنمایی تفاوت ها از خود و دیگران، شناخت بدست می‌آورد و امکان بررسی رابطه میان امر خاص و کلی و امر شخصی و غیرشخصی را پیدا می‌کند. در این مکان، حقایق چند وجهی همزیستی پیدا می‌کنند و میزان تحمل عقاید و دیدگاه های گوناگون به بوته آزمایش گذاشته می‌شود.

در واقع، فضای عمومی باید شرایطی را برای گروه های مختلف اجتماعی فراهم کند تا علاوه بر رابطه های با واسطه، به طور بی واسطه نیز با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. از اینرو، امروزه دستیابی به اصولی چون لزوم توجه به نیازهای انسانی و الگوهای رفتاری شهروندان و گروه های اجتماعی، جنسی و سنی مختلف در طراحی

فضاهای عمومی شهری، سرزندگی و ایجاد فرصت دیدار چهره به چهره شهروندان در این فضاها و همچنین انعطاف پذیری فضاهای عمومی شهری جهت حضور، مشارکت و فعالیت تمامی اقشار و گروه های اجتماعی، جنسی و سنی، از دغدغه های اصلی تصمیم گیران و مسائل کلان شهری و طراحان فضاهای عمومی شهری است.

با توجه به مطالب گفته شده، به نظر می رسد تلاش در جهت حفظ سرزندگی سالمندان از طریق فراهم کردن زمینه حضور و مشارکت شهروندی سالمندان در فضاهای عمومی شهری می تواند یکی از عوامل دستیابی به اهداف متعالی سالمندی موفق باشد. چرا که سالمندی موفق، تقلید جوانی نیست، بلکه درگیری و تعامل فعال سالمند با مردم، گروه ها، فعالیت ها و در کل با زندگی است. به نظر می رسد این سرزندگی و درگیری فعال با زندگی، بیش از هر چیز، از طریق فراهم آوردن امکان مشارکت، فعالیت و برقراری تعاملات اجتماعی سالمند با هم سالان و دیگر گروه های سنی و اجتماعی در فضاهای عمومی شهری به وجود می آید (پورجعفر و دیگران، ۱۳۸۹). توجه به دوازده انگاره محیطی در طراحی فضاهای عمومی شهری در تشویق سالمندان به حضور و مشارکت شهروندی در این فضاها و نیل به اهداف متعالی سالمندی موفق مؤثر است. این انگاره ها، بدون در نظر گرفتن ترتیب اهمیت، عبارتند از:

۱- راهیابی و دسترسی: تحقیقات دسترسی به فضاهای عمومی را از مشکلات اصلی سالمندان در فضاهای عمومی شهری می دانند. «دسترسی» را از مشخصات محیطی مطلوب فضاهای عمومی و خصوصی می داند که با محدودیت های جسمی و روحی سالمندان همخوانی دارد. در مورد دسترسی به فضای عمومی، می توان بواسطه ارتباط هایی که یک فضا چه از نظر بصری و چه از جنبه فیزیکی، با محیط اطرافش دارد، قضاوت کرد. در زمینه دسترسی، برای فرد سالمند، سهولت جابجایی از یک نقطه به نقطه دیگر در وهله اول اهمیت، قرار دارد. همچنین فراهم کردن امکان قدم زدن و پیاده روی سالمندان در فضاهای عمومی و توجه به چشم اندازهای طبیعی و فاصله قرارگیری مکان های مکث و استراحت در پیاده روهای فضای عمومی، از اهمیت زیادی برخوردار است.

۲- ایمنی و امنیت: محققان ایمنی و امنیت را از دیگر مشکلات سالمندان در فضاهای عمومی شهری می دانند. توجه به این مؤلفه در طراحی فضاهای عمومی از آن جهت حائز اهمیت است که به نظر می رسد ترس از مجرمان، آزار و اذیت دیدن از دیگران، تصادف و عدم کمک دیگران، یکی از علل شایع عدم خروج سالمندان از خانه است. استفاده از راهکارهای طراحی، چون مکان یابی صحیح روشنایی ها و... جهت کاهش احساس امنیت سالمندان در فضای عمومی و تشویق ایشان به مشارکت در این فضاها ضروری است.

۳- آسایش: در واقع، این انگاره شامل ادراک سالمند در مورد امنیت، پاکیزگی، نظافت و در دسترس بودن فضاهای عمومی می شود. تطابق فضای عمومی با نیازهای حسی و فیزیکی سالمندان، احساس آسایش آن ها را به دنبال خواهد داشت. در این راه، توجه به طراحی مبلمان های شهری به گونه ای سازگار با شرایط سالمندی، نوع و رنگ کف سازی و شیب پیاده روها، طراحی فضاهای متنوع و کوچک برای جمع شدن و گپ

زدن سالمندان، و ایجاد محوطه در فضاهای عمومی که فرصت تنهایی و سکوت بعد از مصاحبت های طولانی و خسته کننده را در اختیار سالمند قرار دهد، حائز اهمیت است.

۴- پویایی و جذابیت: این انگاره، اولین بار در پژوهش حاضر و بر پایه نتایج حاصل از یافته های این تحقیق در مورد سالمندان گزارش شده است؛ اساساً احساس پویایی در سالمندان وقتی حاصل می شود که همه حواس و ذهن سالمند، به هنگام حضور در فضا، به نحوی درگیر با محیط شود. در چنین شرایطی است که حتی تماشای فعالیت افراد و بازی کودکان برای فرد سالمند جذاب بوده، نوعی فعالیت برای وی به حساب می آید. این احساس پویایی، هم متوجه نحوه حرکت سالمند در فضا است و هم معطوف به انواع محرک های محیطی ای است که در فضای عمومی وجود دارند. ایجاد تنوع و گوناگونی در کاربری های فضای عمومی و فراهم سازی دامنه وسیعی از حق انتخاب ها در برانگیختن احساس پویایی در سالمندان، حائز اهمیت است.

۵- هم آوایی با طبیعت: هرچند مفهوم معیار «آلودگی» برای مشکلات سالمندان در فضاهای عمومی شهری، مشترکات چندی با این انگاره دارد. لذت بردن از طبیعت و تماشای محیط های طبیعی، اهمیت زیادی در کمک به سرزندگی سالمند دارد. کاهش آلودگی های صوتی و زیست محیطی، ایجاد چشم اندازهای طبیعی، فراهم کردن فرصت تماشا و استراحت در کنار این چشم اندازها، همچنین امکان استفاده از نور خورشید، استنشاق هوای تازه، تماشای آسمان، گل کاری، غذا دادن به پرندگان در فضاهای عمومی، می توانند به عمیق تر شدن این رابطه کمک کنند. در عین حال باید توجه داشت که افراد سالمند، به تغییرات شدید دمایی و تابش بیش از اندازه و شدید نور خورشید حساس هستند.

۶- رمزگرایی و ابهام: توجه به مفاهیم باطنی هر عنصر در طراحی فضای عمومی، در کنار مفاهیم و فرم ظاهری عنصر، و ترغیب سالمند به کنش حسی - ذهنی - ادراکی، برای کشف معنای مستتر در عنصر، در بازگردان اعتماد به نفس به سالمند و ترغیب وی به مشارکت مکرر در فضای عمومی شهری نقش مهمی دارد. چرا که این امر، موجبات تحریک حسی سالمندان را فراهم کرده و از کاهش توانایی های ذهنی او جلوگیری می کند. ذهن سالمند، همانند ذهن هر انسان دیگری، همانگونه که به دنبال کشف و تطابق هماهنگی ها است، دارای خصلت کنجکاوی نیز می باشد و مخالف تنش متعارف و حساب شده نیست. در این راه، نوآوری و ابتکار در طراحی تفریحات سالم در فضای عمومی شهری می تواند یک راهکار مفید باشد. در عین حال لازم است به این نکته توجه داشت آنچه برای یک سالمند بسیار زیاد است، ممکن است برای دیگری کافی نباشد.

۷- هویت: هر عنصر و پدیده در فضای عمومی، دارای هویت خاصی است. این هویت که از برهم کنش مؤلفه های گوناگون فرهنگی، فیزیکی، بصری و غیره شکل می یابد، صرفاً عامل شناسایی پدیده و یا عنصر نیست؛ بلکه خصیصه، چیستی و میزان انطباق پدیده با ذهنیت سالمند نیز هست. در واقع ذهن سالمند، همانگونه که به دنبال تازه هاست، همواره به دنبال انطباق و بازشناسی نیز هست و می خواهد عناصر ادراک شده از فضای عمومی توسط او، با رفتارهای فردی و گروهی اش همخوان باشد. فضای عمومی و عناصر موجود در آن، باید در ذهن سالمند، هویت خاص و ویژه ای داشته باشد. این امر می تواند از طریق پیروی از اصول و

قواعد کلی قابل درک برای سالمند در طراحی فضای عمومی، مانند استفاده از نوعی خاصی از مصالح یا رنگ ویژه، در عین پرهیز از یکنواختی و توجه به رمزگرایی، صورت پذیرد.

۸- آزادی: آزادی عمل در فضای عمومی شهری، وجه مردم سالارانه اینگونه فضاهاست. در واقع، می توان آزادی سالمند در فضای عمومی را، نبود موانع بر سر راه انتخاب گزینه های متعارف و مطلوب پیشروی سالمند در فضای عمومی دانست. آزادی عمل سالمند در فضای عمومی، به تقویت حس خودکفایی و حس مفید بودن وی کمک می کند. به واقع ایجاد زمینه هایی برای انجام بعضی فعالیت های فردی خاص سالمندان، چون انجام برخی ورزش های خاص سالمندی، در فضای عمومی، به سالمند قدرت فردی و اعتماد به نفس می بخشد و انگیزش مشارکت بیشتر در فضای عمومی را در وی ایجاد می نماید.

۹- رویدادپذیری: فضاهایی که توانایی عملکرد برای کاربردها و کاربری های متفاوت و متعددی را دارا هستند، در مقایسه با فضاهایی که دارای یک عملکرد ثابت هستند، به مراتب امکانات بیشتری را در اختیار استفاده کنندگان قرار می دهند. ایجاد فضاهایی که علاوه بر رویدادهای فرهنگی و اجتماعی، دارای محوطه های ورزشی نیز باشند، در جذب سالمندان به فضاهای عمومی شهری مؤثر خواهند بود. برگزاری نمایشگاه های هنری، کنسرت های موسیقی، مسابقات جمعی چون مسابقه پرورش گل و گیاه و غیره در فضای عمومی، می توانند راهکارهای مناسبی در این زمینه باشند. در واقع اینگونه تنوع رویدادها، سبب می شوند که فضا به وسیله کلیه حواس سالمند، یعنی علاوه بر حس بینائی، حواس شنیداری، بویائی و لامسه، احساس میشود، این امر در حفظ تعادل و جهت یابی سالمند نیز مؤثر خواهد بود.

۱۰- بوم گرایی: بومگرایی در واقع توجه به ویژگی های خاص یک محیط، که مردم با آن آشنا هستند و نسبت به آن تعلق خاطر دارند، در فرآیند طراحی فضاهای عمومی است. این ویژگی ها می توانند اجتماعی، فرهنگی و کالبدی باشند. بوم گرایی سازگاری با زمینه کالبدی، تاریخی و اجتماعی- فرهنگی است که بر طبق آن ایده ها و اشکال آشنا با سرشت افراد، در شکل دادن به کالبد فضاهای عمومی شهری به کار گرفته می شوند. با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش، به نظر می رسد بین بوم گرایی در فضای عمومی و هویت مندی فضای عمومی از دید سالمندان، رابطه معناداری وجود داشته باشد. وحدت: منظور از وحدت، تجربه ی عناصر و اجزای کالبدی، عملکردی و معنایی فضای عمومی، به صورت یک کل واحد است. این امر به واسطه ی وجود نوعی هماهنگی ویژه بین عناصر فضای عمومی حاصل می آید. در واقع توجه به انگاره وحدت در طراحی فضاهای عمومی شهری، قابلیت پیشبینی نمودن محیط و دریافت معنای اجزای محیط را برای سالمند فراهم می سازد.

۱۱- نظم: عناصر فضای عمومی، همگی زیرمجموعه یک نظام هستند. این نظام ممکن است خیلی ساده و روشن و یا پیچیده باشد. در واقع سالمند از هر عنصر فضای عمومی، میزان مشخصی از نظم (پیچیدگی و یا سادگی) انتظار دارد. راهکارهایی برای ریز فضاها و نحوه ی تداخل آنها در فضاهای عمومی باید اندیشیده شود تا تنوع بیش از حد در فضای عمومی، نوعی بی نظمی و عدم یکپارچگی کلی به دنبال نداشته باشد. چرا که این بی نظمی، در نهایت به سردرگمی سالمند و امتناع وی از حضور و مشارکت مکرر در فضای عمومی می انجامد.

۱۲- خاطره ذهنی: خاطره ی ذهنی، قابلیت ادراک، تجزیه و تحلیل و تطبیق داده های محیطی با معانی ذهنی و تشکیل تصویر ذهنی در فرد است. خاطره یا تصویر ذهنی مطلوب سالمند از فضای عمومی، بر میزان مشارکت و حضور او در فضاهای عمومی مؤثر است. چرا که خاطره ذهنی مطلوب، به کاستن از حجم ابهامات سالمندان در مورد فضای عمومی، پیش بینی نمودن شرایط و جهت یابی سالمند در فضای عمومی کمک می کند. اهمیت این امر، زمانی بیشتر آشکار می شود که بدانیم سالمندان در محیط های سرشار از یکنواختی و ابهامات نامتعارف، دچار تحریکات شدید عصبی شده و در تنگنا قرار می گیرند. به نظر می رسد بین وجود انگاره های رویدادپذیری و وحدت در فضا عمومی و خاطره ذهنی مطلوب سالمندان از فضاهای عمومی شهری، رابطه معناداری وجود داشته باشد (پورجعفر و دیگران، ۱۳۸۹).

نکته های مهم در گرافیک محیطی سالمندان

نقش اصلی گرافیک محیطی، راهنمایی و اطلاع رسانی، زیباسازی محیط، تسهیل در امر ارتباط و ایجاد هویت بصری عنوان شده است. این موارد در فرایندی ناخودآگاه بر هویت و فرهنگ مخاطب تاثیر می گذارند. اگر بحران هویت و مشکلات فرهنگی عصر حاضر را از سویی و آشفتگی، نابسامانی و ابهام فضاهای شهری را از سوی دیگر، از مشکلات مهم در مناسبات جوامع شهری در نظر بگیریم، به ارتباط غیرکلامی، دوسویه و تنگاتنگ محیط و فرهنگ به عنوان تامین کننده دو نیاز روحی و مادی انسان پی می بریم. در جوامع مدرن، عناصر و پدیده های محیطی، مأوایی برای ارتباطات انسانی شده اند. از وسایل حمل و نقل شهری، مترو به عنوان پرکاربردترین و مدرن ترین این وسایل، بی تردید اقتضانات مدرنیته را نیز به همراه دارد که بر سایر کارکردهای فرهنگی و ضروری آن سایه می افکند. با توجه به اینکه قشر زیادی از مخاطبین ما در جامعه سالمندان هستند، بر مبنا اطلاعات به دست آمده به نکته های مهم در گرافیک محیطی سالمندان می پردازیم.

در بیشتر کشورها جای پارک را فقط برای معلولین در نظر می گیرند ولی باید این را هم بدانند که در فروشگاه های بزرگ که فاصله بین پارکینگ تا ساختمان اصلی زیاد است این فاصله باعث می شود که سالمندان برای رفتن به خرید بی انگیزه بشوند یا اینکه باعث خستگی آنها می شود، پس بهتر است در نزدیکی درب ورودی ظفروشگاه ها جای پارک برای سالمندان یا برای آنهایی که همراهشان سالمند است هم در نظر بگیرند. همانطور که در (تصویر ۱) می بینید.

(تصویر ۱) جای پارک در اماکن عمومی

(www.pinterest.com)

همانطور که در (تصویر ۲) مشاهده می کنید در معماری شهری با هزینه بسیار کم می توانند جاهایی برای نشستن سالمندان در نظر بگیرند، جاهایی بجز صندلی هایی که در پارک ها و مکان های عمومی هست، همچنین در جاهای شلوغ هم می توانند دور تیر برق یا ستون ها خیلی ساده جای نشستن و استراحتگاه برای سالمندان درست کنند.

(تصویر ۲) جای نشستن برای افراد سالمند

(www.pinterest.com)

با وجود اینکه پیکتوگرام‌ها و علائم و نشانه‌ها تصویری هستند و ارتباطی به داشتن سواد ندارند، ولی سواد بصری سالمندان می‌تواند نسبت به جوان‌ها کمتر باشد. در مکان‌هایی که همه نوع سنی در حال تردد هستند، بطور مثال بیمارستان‌ها یا هتل‌ها، بهتر است در کنار عناصر تصویری از عناصر رنگ هم استفاده کنند (تصویر ۳).

(تصویر ۳) علائم و نشانه‌های گرافیکی

از آنجایی که سبزه برای سالمندان بسیار مهم است بهتر است در مکان‌های عمومی سبزه تابلوها و پیکتوگرام‌ها بزرگ و خوانا باشد که به راحتی همه اقشار جامعه بخصوص سالمندان بتوانند ببینند. (تصویر ۴).

(تصویر ۴) علائم و نشانه‌های گرافیکی بر سطح زمین

(www.pinterest.com)

اگر قرار است چیزی بر روی کاغذ چاپ شود که برای مطالعه سالمندان باشد مثل پوستر، بروشور و... بهتر است از کمترین رنگ ها استفاده شود و صفحه بندی آن بسیار ساده باشد و فونت ها آن بزرگتر از حد معمول باشد (تصویر ۵).

(تصویر ۵) بروشور مربوط به سالمندان

(www.pinterest.com)

پیشینه های تحقیق

فاطمه یزدان پناه مریکی (۱۳۹۵) در تحقیق خود تحت عنوان تبیین ویژگی‌های گرافیک محیطی و تاثیر آن بر مخاطب می‌باشد که یافته‌های پژوهش در شرایط سرسام آور و شلوغی بیش از حد فضای شهری امروزی، محیطی سالم برای زندگی انسان از اهمیت بسیار فوق العاده ای برخوردار است.

مبینی، نازنین بیات (۱۳۹۵) در تحقیق خود تحت عنوان بررسی تأثیرات تبلیغات محیطی و گرافیک شهری بر روحیه مخاطب می‌باشد که یافته‌های پژوهش روحیه افراد علاوه بر عوامل درونی تحت تأثیر عوامل بیرونی بسیاری نیز قرار دارد؛ و یافته‌های تحقیق بیان کننده باورهای مختلفی در رابطه با چیستی گرافیک شهری و تبلیغات محیطی و همچنین ادراکات متفاوتی در رابطه با ارزیابی و نیز تأثیرات آن‌ها می‌باشد.

خضریان (۱۳۹۵) در تحقیق خود تحت عنوان شناخت تطبیقی گرافیک شهری با هویت و فرهنگ جامعه‌ی انسانی می‌باشد که یافته‌های پژوهش در دوره معاصر مشکلات کلان‌شهرها فقط در ازدیاد جمعیت، ترافیک، گرانی، اقتصاد و نابسامانی‌های زیست محیطی و... خلاصه نمی‌شود، بلکه انواع ناهنجاری‌های رفتاری، مشکلات اجتماعی و فشارهای روحی و روانی ناشی از سیمای ناخوشایند بصری نیز خود دلایل کافی برای افزایش مسایل زندگی مدرن

شهری و تنگ‌تر شدن عرصه بر جامعه‌ی امروزی است.

بهاره بشیرراد (۱۳۹۵) در تحقیق خود تحت عنوان طراحی داخلی مجتمع مسکونی سالمندان می‌باشد که یافته‌های پژوهش نشان داد در آینده‌ای نزدیک با جمعیتی سالمند روبرو خواهیم بود که از نظر اجتماعی با نسل قبل تفاوت‌های بسیاری دارند.

سعید حق نیا (۱۳۹۴) در تحقیق خود تحت عنوان طراحی داخلی فضای سکونت سرای سالمندان، رویکرد علوم رفتاری می‌باشد که یافته‌های پژوهش نشان داد سالمندان، به‌عنوان گروهی از انسان‌ها که پا به سن گذاشته اند و به تبع آن، نیازهای جسمی و روحی متفاوتی را تجربه می‌کنند شناخته می‌شوند. از این رو، شناخت دقیق و صحیح نیازهای آن‌ها در راستای طراحی محیط پاسخگو به نیازهای جسمی و روحی ایشان حایز اهمیت است.

کیان غدیری (۱۳۹۵) در تحقیق خود تحت عنوان استفاده از مشخصات محیطی مناسب در طراحی سالمندان با رویکرد روانشناسی محیط می‌باشد که یافته‌های پژوهش نشان داد که آیا معماران قادر خواهند بود بناهایی طراحی کنند که کالبد آن به آسایش امنیت و اجتماعی شدن سالمندان کمک کند.

روش تحقیق

اطلاعات پژوهش حاضر با رویکرد توصیفی - تحلیلی و با استفاده از روش کتابخانه‌ای است و هدف از این پژوهش مطالعه وضعیت گرافیک محیطی مرتبط با سالمندان در ایران برای رسیدن به این هدف ابتدا به مفهوم گرافیک محیطی و سالمند پرداخته شده و پس از آن تاثیر گرافیک محیطی بر سالمندان در شهر تهران مورد بررسی قرار داده شده است. این پژوهش با جمع‌آوری اطلاعات مقاله‌ها و داده‌های کتابخانه‌ای اسنادی و مشاهدات و مصاحبه و عکاسی انجام می‌پذیرد. از آنجاکه شیوه انجام تحقیق، توصیفی، تحلیلی است و با توجه به جامعه آماری تجزیه و تحلیل این پژوهش به صورت کیفی انجام می‌پذیرد.

یافته‌های توصیفی و استنباطی داده‌ها

اهمیت دکوراسیون اتاق سالمندان و نکات مهم آن

در این مقاله به بررسی و مطالعه دکوراسیون اتاق سالمندان از ابعاد مختلف روانشناسی می‌پردازیم و آن را مورد بررسی قرار می‌دهیم. چنانچه در دوران جوانی یا میان‌سالی به سر می‌برید باید حقیقتی را برایتان یادآور شوم و آن این است که شما سالمندان آینده هستید بنابراین با سالمندان امروز همان گونه رفتار کنید که انتظار دارید با شما سالمندان آینده رفتار شود. درست است که به دلیل سالم زیستن تجربه‌های زیادی در دفتر زندگی شان نگاشته شده و فهم و درک بالایی دارند اما این سبب نمی‌شود که توقع شما از آن‌ها بیشتر گردد تا جایی که انتظار داشته باشید هر بی‌توجهی و نابسامانی رفتارشان را باید درک کنند و دم نزنند. هرگز فکر نکنید آن‌ها از وابسته شدن به شما راضی و خوشنودند. حتی یک لحظه هم چنین نیندیشید چراکه اولین اندوه و غم بزرگ دوران سالمندی، از دست رفتن استقلال در فعالیت‌های روزانه است. تنها راه باز گرداندن آن‌ها به وضعیت جسمانی نسبتاً مناسب تا جایی که حداقل کارهای شخصی‌شان را بتوانند خودشان انجام دهند این است که انگیزه و امید به زندگی را در قلب‌شان زنده نگه دارید. یک دکوراسیون آرام، زیبا و دل‌باز در منزل می‌تواند آن‌ها را خوشحال و امیدوار کند. در زمینه دکوراسیون اتاق سالمندان موارد زیر را حتما رعایت کنید:

- ۱- بوجود آوردن یک محیط ایمن در معماری داخلی منازل
- ۲- یک اتاق خصوصی برای سالمندان بسیار حائز اهمیت است زیرا آن‌ها هم مثل شما گاهی نیاز دارند با خود خلوت کنند و در اتاق شخصی‌شان به دور از هیاهو و جمع خانوادگی استراحت کنند و یا در آرامش به مطالعه و تفکر بپردازند.
- ۳- برای آنکه نگرانی در مورد فرد سالمند هنگامی که در اتاقش تنهاست نداشته باشید زنگ هشدار که کلیدش باید در دسترس کامل باشد خصوصاً زمانی که بر تخت خوابیده است تعبیه کنید. به یاد داشته باشید سلامتی خود شما نیز بسیار مهم است بنابراین صدای این زنگ نباید به گونه‌ای باشد که با شنیدنش شوک زده شوید.
- ۴- ملحفه‌ها، رو تختی، رو بالشی و پتو باید از جنس الیاف طبیعی و فاقد الکتروسیسته باشند.
- ۵- خوشخواب تخت باید نرم و قابل انعطاف باشد.
- ۶- هنگام طراحی اتاق فرد سالمند و رنگ‌آمیزی آن، رنگ‌های تیره و افسرده‌کننده را فراموش کنید.
- ۷- به بیشترین رنگی که در دیوارها و سقف بکار گرفته می‌شود رنگ زمینه گفته می‌شود. رنگ زمینه اتاق را می‌توانید یکی از رنگ‌های سفید، شیری و یا استخوانی انتخاب کنید.
- ۸- می‌توانید تنها یکی از دیوارهایی که در عرض اتاق هستند و کمترین مترائ فضای داخلی را در بردارند به رنگ‌های شاد و نشاط‌آوری چون سبز، آبی، ارغوانی، بنفش ملایم (باسی)، فیروزه ای (سبز آبی)، سبز کاهویی و نیلی، مدین نمایید.
- ۹- در دکوراسیون اتاق سالمندان تمامی هنر و ابتکارشان را بکار ببندید تا اشتیاق و حس زندگی را در سالمندان چندین برابر نمایید.

بررسی خانه سالمندان کهریزک

این بخش از مقاله شرایط موجود در خانه سالمندان و کمبودهای طراحی محیطی موجود در آن با توجه به صحبت های روانشناس خانه سالمندان کهریزک و اطلاعات و تحقیقات و بررسی های محقق از این مکان است.

در ابتدا باید از خود سالمندان و شرایطشان شروع کنیم بطور مثال سالمند مبتلا به آلزایمر، این سالمند بسیار بی قرار است و مدام از جایش بلند می‌شود و راه می‌رود، یکسری از آن‌ها با داروی های روان بهتر می‌شوند ولی یکسری از آن‌ها زمانی که جای آن‌ها تغییر می‌کند بی‌قراری آن‌ها شدت پیدا می‌کند حتی اگر داروهایشان را هم در خانه مصرف کنند در محیط خانه آرام هستند ولی وقتی از محیط خانه خارج می‌شوند و وارد خانه سالمندان می‌شوند، این محیط برای آن‌ها محیط جدیدی است و شبیه خانه خودشان نیست و دچار مشکل می‌شوند و مدام از جایشان بلند می‌شوند و راه می‌روند، به همین دلیل مراقب سالمند مدام باید روی نظارت کند، در ایران هر مراقبی ۱۲ تا ۱۵ تا سالمند دارد، بنابراین نمی‌تواند مدام مراقب هر یک از آن‌ها باشد پس مجبور می‌شوند یا سالمندان را برای نگهداری نگیرند یا آن‌ها را در محیط ایزوله کنند، یا اینکه سیاست مرکز جوری باشد که بخش‌ها رو جوری تنظیم کنند که فقط مراقب، مواظب یک سالمند آلزایمر باشد ولی بازهم زمان تعویض پوشک و غذا دادن دچار مشکل می‌شود اما در تکنولوژی جدید در کشورهای دیگر در پایین تخت های سالمند سنسور وجود دارند و وقتی سالمند از تخت بلند بشود و قصد پایین آمدن داشته باشد پای سالمند به سنسور

خورده و اتاق پرستاری اطلاع پیدا کرده و به مراقب خبر می دهد بنابراین مراقب پیش سالمند رفته و نیازی نیست مراقب مدام کنار سالمند باشد یا استرس داشته باشد، یکی از مزایای این سنسورها احساس آرامش برای مراقبین هم هست زیرا سالمندان و کسانی که از آن‌ها مراقبت می‌کنند افراد خیلی افسرده و مضطربی هستند و همش از صدمه دیدن سالمند می ترسند در صورتی که با طراحی محیط مناسب و امن برای سالمند این اتفاق کمتر می افتد. ترس های سالمندان زیاد است خیلی از سالمندان به هیچ عنوان وارد حمام و دستشویی نمی‌شوند و خیلی از خانواده ها به زور باید این کار را انجام بدهند ولی اگر سالمند بداند که این محیط، محیط جذابی است یا برایش آرامش بخش است، راحت تر وارد می‌شود، در صورتی که اگر به طراحی های سرویس بهداشتی در خانه سالمندان نگاه کنیم هیچ طراحی جذابی ندارد که سالمند آلازایمر نترسد و یا حتی بتواند تشخیص دهد که این مکان کجاست، بنابراین از وارد شدن در آن وحشت دارد. بطور مثال سالمند آلازایمر قبلا از توالت فرنگی استفاده نمی کرده است بعد وارد فضای جدید می‌شود و حالا قرار است به سالمند آموزش هم داده شود و چون این سالمند آموزش نمی‌تواند بگیرد، مجبور می‌شوند یا سالمند را شرطی‌ش کرده و هر نیم ساعت یکبار مراقب آن را ببرد دستشویی و آن هم با چه مصیبت و مشکلاتی چون محیط را نمی‌تواند بشناسد و برایش جذاب نیست و بسیار ترسناک است، مورد دیگر در رابطه با سالمند آلازایمر این است که نمی‌توانند اتاق هایشان را بشناسند و پیدا کنند اما اگر طراحی درستی داشته باشند راحت تر می‌توانند پیدا کنند بطور مثال یکی از سالمندان که ریزک علاقه زیادی به گل‌دان دارد بنابراین در اتاقش گل‌دان قرار دادن تا براحتی بتواند اتاقش را پیدا کند، این سالمند وقتی به اتاقش میرسد می گوید این خانه من است، یعنی اگر گل‌دان‌ها را از اتاقش بردارند نمی‌تواند اتاقش را پیدا کند. با توجه به اینکه سالمندان سواد خواندن و نوشتن هم ندارند نه با دارو و نه چیز دیگری خوب می‌شوند. کارمندان و مراقبین که ریزک با توجه به اینکه طراحی خاصی هیچ موقع در این مکان‌ها برای سالمندان نبوده است نمی‌توانند بطور دقیق بگویند چقدر وجود عناصر بصری تاثیر می‌تواند داشته باشد بر روی سالمندان و تنها براساس تجربیات خودشان و اطلاعات موجود بسیار کم از پرده های بنفش برای اتاق سالمندان استفاده کردند چون این رنگ برای سالمندان آرامش بخش است و نکته قابل توجه این است که برای سالمند آلازایمر پرده ها حتما باید ضخیم باشند که شب ها متوجه تاریکی هوا نشوند چون توهم و هذیان‌شان بیشتر می‌شود و در شب ها بی قرارتر می‌شوند پس باید محیط پرنورتر برایشان طراحی شود تا متوجه شب شدن نشود. یکی از مشکلات مهم سالمندان ترس از دستگاه ام آر آی است که بسیار مشکل ساز است خیلی از سالمندان در روستا زندگی کردند و تا به حال اصلا نیازی به گرفتن ام آر آی نداشته اند، حالا فکر کنید این بیمار آلازایمر هم داشته باشد بسیار بدتر می‌شود چون فرد آلازایمر قضاوتش از بین می رود و هرچه که برایش توضیح بدهیم که ما برای بهبود شما قرار است این کار را انجام بدهیم متوجه نمی‌شود در صورتی که در بسیاری از کشورها طراحی های جذابی برای دستگاه ام آر آی برای کودکان کردند تا از ترس بیماران بکاهند. سالمندان با اعتماد می‌توانند به محیط عادت کنند و محیط را قبول کنند، وقتی به محیط علاقه داشته باشند و محیط برایشان جذاب باشد اضطراب در آن‌ها پایین تر می آید. محیط سالمندان باید طوری طراحی بشود که در وهله اول اطمینان را به آن‌ها القا کند و مطمئن شوند که قرار نیست آسیبی به آن‌ها وارد بشود، که این اطمینان از طرف منبع انسانی و طراحی شکل محیط به سالمند داده می‌شود. با توجه به اینکه خانه سالمندان به شکل خانه خود سالمندان نیست پس باید با طراحی های مختلف مثلا با گذاشتن

قاب عکس هایشان با طراحی های مختلف و جذاب و یا وسایل شخصی و با ارزششان، آنجا را شبیه خانه خودشان کرد، مشکل اساسی در این کار این است که در هر اتاق حداقل ۳ تا سالمند وجود دارند با فرهنگ و اعتقادات و آداب و رسوم متفاوت و در عین حال اتاق سالمندان باید یکسری استانداردها را دارا باشد که این نیاز به طراحی خیلی خاصی دارد و کار را سخت تر می کند. به همین دلیل سعی شده است سالمندان شبیه به هم را در کنار هم قرار دهند مثلا سالمندان مبتلا به آلزایمر را در کنار هم قرار دهند، به دلیل اینکه سالمند آلزایمر دوست نداره تلویزیون ببیند، دوست ندارد خیلی ارتباط برقرار کند، نباید خیلی ساعت زیادی بیدار بماند؛ مثلا سالمند وابسته به تخت را در کنار سالمند مستقل قرار نمی دهند. قبل هم اشاره کردیم یکی از طراحی هایی که برای سالمندان جذاب هست عکس های سالمندان است، سالمندان به شدت به عکس هایشان علاقه دارند، به شدت علاقه دارند از آن ها عکس بگیرند؛ اما در خانه سالمندان این امکان فقط در حد چسباندن عکس روی مقوا در بالای سر سالمندان وجود دارد و هیچ گونه طراحی برای آن ها انجام نشده است. با توجه به اینکه در خانه سالمندان یک مبحث خاطره درمانی برای سالمندان است. خاطره درمانی سالمندان با دیدن عکس های خوشایندشان انجام می پذیرد. سالمند مدام عکس هایش را می ببیند و اطرافیان در مورد شخصیت های عکس از آن ها سؤال می پرسند و سالمند توضیح می دهد و این کار بسیار به سالمند کمک می کند. این کار خودش یک شیوه درمان است، پس داشتن یک قسمت با طراحی مناسب برای این هدف بسیار در درمان سالمند کمک می کند.

کهریزک همیشه سعی کرده مشکلات موجود را برای سالمندان حل کند اما کمبود بوجه و نبودن اطلاعات کافی یا طراحی های جدید باعث وجود کمبودهایی برای سالمندان است. این باعث می شود همیشه وقتی وارد یک محیط می شوید آن محیط را به همان شکل می پذیری مگر اینکه به مشکلی برخوردید.

از مشکلات موجود در خانه سالمندان، ویلچرهای سالمندان و درهای اتاق سالمندان است که طراحی درستی ندارند و گاهی اوقات به راحتی باز نمی شوند و باعث اضطراب در سالمندان می شوند به همین دلیل است که سالمند آلزایمر بهتر است اتاقش جابجا نشود حتی اگر سال ها در آن اتاق بماند. با توجه به اینکه در بیشتر اتاق سالمندان همیشه باز است فقط در موارد خاص برای بعضی از سالمندان در اتاقشان را قفل می کنند، ولی باز هم در نشان دهنده مرز آدم هاست و در مواقعی هم باید برای انجام کارهای شخصی سالمندان در بسته باشد، و بیشتر سالمندان، سالمند وابسته هستند و حتی توانایی باز و بسته کردن در را هم ندارند و مراقب باید این کار را انجام بدهد. شاید اگر امکانات فراهم باشد بتوانیم تابلو یا درهایی طراحی کنیم که سالمندان به راحتی بتوانند اتاقشان را پیدا کرده و به راحتی بدون هیچ مشکل یا صدمه ای بخاطر طراحی در یا دستگیره در وارد آن شوند. بخاطر بودجه کم و نداشتن اطلاعات کافی همیشه سعی شده با تعمیرات و هزینه های کم امنیت را برای سالمندان بهبود داده و نمی توانند به طراحی های جدید و راحت تر برای آن ها فکر کرد. به دلیل اینکه بسیاری از سالمندان توانایی خواندن و نوشتن ندارند و یا اینکه دید کافی برای خواندن تابلوها ندارند بهتر است از علائم و نشانه های بزرگ استفاده شود که محیط را برای آن ها آشنا نشان بدهد و به راحتی بتواند محیط را پیدا کنند. وقتی که محیط را به سالمند مدام نشان بدهید و برایش توضیح بدهید که در کجا قرار دارد سالمند شرطی می شود. گاهی اوقات سالمند به شدت بی قرار می شود و نمی توان به اتاقش برش گرداند، اما وقتی محیط برایش آشنا باشد بر می گردد و محیط را پیدا می کند و به راحتی وارد محیط می شود و می گوید اینجا خانه من است. با توجه به اینکه

سالمندان آینده ما هستیم و همه ما در آینده سالمند باسواد و تحصیل کرده ای هستیم، امکان دارد دید نوشتاری ما مختل بشود اما دید تصویری ما کماکان به ما کمک می کند پس این موضوع ما را مشتاق تر برای طراحی های محیطی مختص سالمندان می کند، طراحی هایی که دید تصویری نیاز دارند و محیط را برای زندگی آسان تر می کنند.

یکی از مشکلاتی که خانواده سالمندان دارند این است که باور نمی کنند سالمندشان، سالمند شده است و افتادن و کارهایی که دیگر نمی توانند انجام دهند برایشان قابل درک نیست. پس اول باید باور کنید سالمندان سالمند شده است و بعد سعی کنید طراحی محیطی امنی برایشان محیا کنید؛ مثلا یکی از مشکلات در سرویس بهداشتی و اتاق سالمندان موکت نبودن آنجاست که خطر صدمه دیدن آن ها را بیشتر می کند، اگر محیط سالمندان طوری طراحی شود که اگر آن ها افتادند صدمه کمتری ببینند خیلی بهتر است، اما به دلیل تمیز کردن مداوم ساختمان با مواد شوینده امکان پذیر نیست پس یکی از نیازهای سالمندان طراحی کفپوش های ایمن و قابل شست شو برای سالمندان است. همچنین شیرهای سرویس بهداشتی جوری طراحی بشود که سالمندان به راحتی بتوانند باز و بسته کنند، بسیاری از سالمندان توانایی باز و بسته کردن شیر سرویس بهداشتی را ندارند یا حتی بعضی اوقات یادشان می رود، در نتیجه بعضی اوقات شیر دستشویی باز می ماند؛ مثلا اگر طراحی پنجره جوری باشد که سالمند برای باز یا بستن آن نیاز به شخص دیگری نداشته باشد بطور مثال ریموت برای آن در نظر بگیرند. باید توجه داشته باشیم که در این طراحی ها نمی خواهند استقلال سالمند را از او بگیرند بلکه می خواهند تکنولوژی به او بدهند.

خیلی جالب است تمامی تابلوهای موجود در محیط، حتی آنهایی که مربوط به وضعیت سالمندان هست و برای خواندن مراقبین است بدون هیچ گونه طراحی و به صورت یک تکه کاغذ بر روی دیوار چسبانده شده است. از دیگر کمبودها و نکاتی که برای طراحی محیط سالمندان باید به آن توجه کرد داشتن نور است مثلا اگر هر اتاقی بالکن مخصوص خودش را با چمن مصنوعی داشته باشد، سالمند به راحتی می تواند وارد بالکن شود و از هوای بیرون استفاده کند، چون بردن سالمندان به محیط حیاط خیلی سخت و مشکل ساز است. بسیاری از سالمندان کفش و دمپایی شان را روی تختشان و کنار خودشان نگه می داشتند و اگر کنارشان نبود دنبال آن می گردند، این به این دلیل است که تختشان را خانه خودشان و محیط شخصی خودشان می دانند به همین دلیل از نظر روانشناس کهریزک اگر قرار باشد چیزی برای سالمندان طراحی شود از همه مهم تر تخت است چون برای سالمندان تختشان از همه چیز مهم تر است و وسیله های دیگه برایشان خیلی مهم نیست. از نظر ایشان طراحی تختی مناسب و جذاب که نشان دهنده این باشد که این تخت متعلق به آن هاست و بتوانند وسایل شخصیشان را در کنارشان داشته باشند مهم تر از همه چیز است.

میزان خوانایی سالمندان متفاوت است اما میزان خوانایی بسیاری از آن ها خیلی کم است و ۱۰ درصد سواد خواندن و نوشتن دارند که آن هم به دلیل ضعف بینایی یا نابینایی این توانایی را از دست می دهند، یا اینکه به دلیل لمس بودن قسمتی از بدن این توانایی را از دست می دهند، این مورد باز هم به ما مهم بودن طراحی محیطی را نشان می دهد. طراحی محیطی مختص سالمندان که نیاز و وابستگی آن ها را به اطرافیانشان کمتر کند و محیطی جذاب و زیبا را برای آن ها ایجاد کند. محیطی که به راحتی بتوانند رفت و آمد کنند و مسیر را گم نکنند که این

مستلزم طراحی تابلوها و تصاویر و خط کشی هایی مختص آن‌ها برای پیدا کردن مسیرشان است. اما با تمام توضیحاتی که در رابطه با خانه سالمندان و مشکلات موجود در طراحی آن گفته شد، از نظر روانشناس خانه سالمندان کهریزک بهتر است که ما روند نگهداری سالمندانمان را به سمت خانه ببریم و در آنجا امکاناتی را فراهم کنیم که سالمند بتواند در خانه خودش بماند، چون ما سالمند آینده هستیم و ما بچه نداریم و نمی‌شود ۹۰ درصد آدم‌ها را به خانه سالمندان آورد. پس باید به شکلی محیط را درست کنیم که چه از نظر روانی چه از نظر امکانات، سالمندان براحتی بتوانند در خانه خودشان زندگی کنند. چون جامعه پیش بسوی سالمندی می‌رود و محیط باید جوری طراحی شود که سالمند کمترین نیاز را به اطرافیانش داشته باشد، محیطی با طراحی محیطی بسیار جذاب و زیبا در عین حال پرکاربرد برای سالمندان طراحی کنیم.

تحقیق میدانی از آسایشگاه سالمندان کهریزک

تمامی مطالب درج شده در این مقاله براساس مشاهدات، مصاحبه و پرسش نامه‌ها و عکس‌ها جمع بندی شده است. با توجه به اینکه تا به حال در ایران بر روی گرافیک محیطی سالمندان بطور جدی کار نشده است و در سطح شهر، طراحی مختص سالمندان و برای راحتی زندگی آن‌ها نمی‌توان مشاهده کرد، تصمیم بر آن شد که در محیط خانه سالمندان، جایی که برای آسایش آن‌ها ساخته شده و کاملاً مختص سالمندان است به جستجو و تحقیق بپردازم. بر این اساس آسایشگاه سالمندان کهریزک را انتخاب کردم. متأسفانه اجازه ورود به آسایشگاه کهریزک برای تحقیقات را نمی‌دادند و ورود به آسایشگاه کهریزک چندان کار ساده‌ای نبود، بنابراین اطلاعات بدست آمده بیشتر براساس تحقیقات کلی از آسایشگاه سالمندان کهریزک و مشاهدات و مصاحبه و عکاسی از آسایشگاه سالمندان کهریزک کرج می‌باشد.

مرکز شبانه روزی سالمندان یکی از مراکز آسایشگاه خیریه کهریزک می‌باشد. چشم انداز این مرکز حفظ شأن و کرامت انسانی سالمندان مقیم از طریق تأمین آسایش، ارتقای کیفیت زندگی و فراهم آوردن شرایط زندگی مستقل برای آنان است. آسایشگاه سالمندان کهریزک از چندین ساختمان برای نگهداری از سالمندان استفاده می‌شود. در این ساختمان‌ها کارگاه‌های فیزیوتراپی، روانشناسی، کاردرمانی و همچنین کارگاه‌های هنر درمانی (قالیافی، گلیم، نقاشی، تئاتر و آواز) وجود دارد. از افراد با تحصیلات هنری مرتبط برای آموزش سالمندان استفاده می‌شود بطور مثال از کارشناس ارتباط تصویری، نمایش و... برای آموزش سالمندان استفاده می‌شود.

محیط آسایشگاه سالمندان محیطی است که می‌توان گفت از گرافیک محیطی در آن استفاده چندانی نشده است. در درب ورودی تابلو و یا علائمی برای مسیریابی کسانی که وارد این محیط می‌شوند، چه افراد عادی و چه سالمندان وجود ندارد تا آن‌ها براحتی بتوانند مسیر خودشان را پیدا کنند. همانطور که در (تصویر ۶) می‌بینید در محوطه آسایشگاه یک مجسمه در وسط یک میدان کوچک گذاشته شده که نمادی از افراد سالمند و معلول است.

(تصویر ۶) مجسمه خانه سالمندان کهریزک

تنها چند تابلو در محوطه برای مشخص نمودن ساختمان‌ها می‌توان مشاهده کرد، که تمامی این علائم و نشانه‌ها کاملاً عمومی و مختص عموم مردم می‌باشد، و می‌توان آن‌ها را در نقاط دیگر شهر مشاهده کرد (تصویر ۷).

(تصویر ۷) تابلو مسیریابی خانه سالمندان کهریزک

در داخل ساختمان آسایشگاه نیز هیچ گونه عناصر بصری، علائم، پیکتوگرام، لوگو خاصی برای سالمندان دیده نمی‌شود. درها و دستگیره درهای اتاق‌های سالمندان مشابه بقیه درهای ساختمان است و هیچ گونه طراحی

مخصوص سالمندان را دارا نمی باشند. برای رنگ دیوار اتاق های سالمندان سعی شده از بنفش کم رنگ استفاده شود که آرام بخش است. داخل اتاق ها از کمدهایی به رنگ آبی، پرده هایی به رنگ بنفش انتخاب شده است. تخت های موجود در اتاق ها، تخت های بیمارستانی است، در همه نقاط آسایشگاه نقاشی هایی که خود سالمندان کشیده اند البته با کمک کارشناس هنری مربوطه، با اسم و مشخصات خود سالمند روی دیوار نصب شده است (تصویر ۸ و ۹). این نقاشی ها به این شکل است که کارشناس هنری مجموعه طرح هایی روی تابلوها می کشد و بعد از سالمندان می خواهد که آن ها را رنگ آمیزی کنند. در آسایشگاه از سالمندان برای انجام کارهای هنری کمک گرفته می شود. در ادامه چندین تابلو رنگ آمیزی شده توسط برخی از سالمندان را می توان مشاهده کرد.

(تصویر ۸) نقاشی های سالمندان خانه سالمندان کهریزک

(تصویر ۹) نقاشی های سالمندان خانه سالمندان کهریزک

در محیط آسایشگاه قسمتی وجود داشت که برایم خیلی جالب توجه بود کارشناس هنری مجموعه از وسایل اضافی موجود در ساختمان قسمتی را طراحی کرده تا سالمندان بتوانند در آن سبزی بکارند، هر روز سالمندان به آن قسمت ساختمان آمده و به سبزی ها آب می دهند (تصویر ۱۰).

(تصویر ۱۰) قسمت مربوط به سبزی کاری سالمندان در خانه سالمندان کهریزک

با توجه به مشاهدات محقق از آسایشگاه سالمندان کهریزک می توان گفت محیط آسایشگاه محیطی آرام و پر مهر و محبت برای سالمندان است و مسئولین آسایشگاه سعی کردند با کم ترین امکانات کمک کنند به سالمندان تا با محیط ارتباط برقرار کنند، اما هیچ گونه طراحی گرافیکی مخصوص سالمندان و یا عناصر بصری و یا حتی رنگ بندی خاصی برای آن ها طراحی نشده است.

مقایسه لوگو خانه سالمندان کهریزک با نمونه های موجود

طراحی لوگو به عنوان اصلی ترین نماد و مؤلفه بصری یک مجموعه یا سازمان، عمده ترین نقش را در شناسایی و معرفی آن سازمان یا مجموعه ایفا می کند. به عبارتی لوگو هرچه قدر قدرتمند تر باشد، تصویری که از نام یک مجموعه یا سازمان به دست می آید قوی تر و اصیل تر خواهد بود. نقد لوگو راهبردی است برای سنجش اعتبار یک لوگو، با تمام این تفاسیر در اینجا به بررسی لوگو خانه سالمندان کهریزک که مهم ترین بخش این مجموعه برای شناسایی آن و نشان دهنده مجموعه است می پردازیم (تصویر ۱۱).

(تصویر ۱۱) لوگو خانه سالمندان کهریزک

(www.wikiniki.org/kahrizak)

در ادامه نمونه های مختلفی از آرم های کار شده برای خانه سالمندان در دنیا را مشاهده می کنید (تصویر ۱۲ و ۱۳).

(تصویر ۱۲) لوگو خانه سالمندان
(www.logolynx.com)

(تصویر ۱۳) لوگو سالمندان
(www.istockphoto.com)

(تصویر ۱۴) لوگو سالمندان
(www.logolynx.comtopichome+care)

گرافیک طرح لوگو اولین چیزی است که می‌تواند یک مخاطب را به خود جذب کند. یک طرح چشمگیر و یک طراحی لوگو حرفه ای این شانس را دارد که مخاطب و بیننده خود را دعوت به آشنایی با مجموعه یا سازمان

کرده و فرصتی را برای این معرفی از بیننده خود دریافت کند. یک لوگوی زیبا یعنی طرحی که دارای رنگ های دلغریب، هارمونی و ترکیب، تقارن و تناسب، رعایت اصول گرافیک و زیباشناسی باشد؛ اما همانطور که در لوگو کهریزک می بینیم تنها از یک رنگ استفاده شده است و از اصول گرافیکی خیلی استفاده شده است، ترکیب بندی آن ساده و از تلفیق چند نماد مربوط به سالمندان ساخته شده است. لوگو کهریزک سادگی خطوط و از شکل هندسی ساده مثلث استفاده کرده و خطوط ساده هستند و پیچیدگی ندارند و فرم ها جدا از هم طراحی شده اند و لوگو تقریباً قرینه است و چشم در آن حرکت و چرخش دارد از نقاط ضعف این لوگو می توان به خط مثلث اشاره کرد که یک مقدار ضعیف است اگر دست ها جوری طراحی می شد که یک مقدار به سمت بالاتر می رفت و یا شاید اصلاً مثلث نبود هم هیچ اشکالی نداشت یک جوری طراحی می شد که انسجام بیشتری داشته باشد.

تعداد بسیار زیادی از لوگوها نیاز دارند تا با نگاهی دوباره از فیلتر زیباشناسی عبور کنند لوگو کهریزک هم از این دسته از لوگوها است. زیبایی شناسی این لوگو کم است و لوگو زیبایی نیست.

لوگو یک مجموعه باید شخصیت داشته باشد، منظور از شخصیت لوگو این است که زبان طراحی لوگو با شخصیت سازمان یا مجموعه هماهنگ باشد. اگر سازمان رسمی است شخصیت لوگو نیز همانگونه رسمی بازتاب داشته باشد. اگر یک سازمان با دوام را ارائه می کند لوگو نیز باید این قدرت را داشته باشد که خود را قدرتمند و با دوام معرفی نماید. از آنجایی که کهریزک هم یک مجموعه بادوام و هم یک مجموعه قدرتمند در نوع خودش است پس لوگو آن باید هردو شخصیت را دارا باشد؛ اما لوگو کهریزک به نظر لوگو بادوام و قدرتمندی نمی آید. زمان لوگو یعنی مجموعه ای از عواملی همچون فرم، رنگ، اجرا و المان های بکار رفته در لوگو که در حالت کلی یک زمان را به تصویر می کشد، اگر زمان لوگو منقضی شده باشد که مشخصاً با امری منفی روبرو هستیم. زمان حال و یک لوگوی به روز عالی است و اگر لوگوی ما یک لوگوی پیشتاز باشد یک مقوله فوق العاده خواهد بود، البته اگر بتواند از چالش هایی همچون فهم عمومی با موفقیت عبور کند. لوگو کهریزک یک لوگو قابل فهم برای عموم مردم نسل حال است اما برای زمان حال و برای زمان آینده از نظر بصری ضعیف است و نیاز به بروز رسانی دارد.

ارتباط لوگو با سازمان در حالت کلی به یکی از دو روش زیر صورت می پذیرد:

روش اول ارتباط با زمینه فعالیت سازمان که این موضوع یعنی لوگو با به تصویر کشیدن یک سالمند یا عصا یا ویلچر نمایش می دهد که ما با یک مجمعه مربوط به سالمندان روبرو هستیم مانند لوگو کهریزک که با دیدن آن به راحتی حوزه فعالیت آن را تشخیص می دهیم. لوگو کهریزک تا اندازه ای جامع و در برگیرنده مفاهیم مجموعه کهریزک می باشد اما در طراحی آن با اضافه یا کم شدن زمینه های فعالیت، با مشکل روبرو می شویم مثلاً آگه قسمتی از لوگو حذف شود دیگر بیان کننده همه مفاهیم کهریزک نمی باشد.

روش دوم ارتباط با شعارهای سازمانی مجموعه است. ارتباط از طریق شعارهای سازمانی به این معناست که لوگو بدون اشاره مستقیم به زمینه فعالیت، یک مفهوم را به تصویر بکشد، در مثال بالا، بدون استفاده از تصویر یک سالمند یا عصا یا ویلچر نمایش می دهد تصویر مربوط به سالمندان است. درست است از نمادهای دیگری مثل حمایت برای نشان دادن خانه سالمندان استفاده شده ولی بطور مستقیم از علائم و نشانه های سالمندان استفاده نشده است.

نتیجه گیری

یکی از مسائل مهم در کشورهای جهان مسئله سالخوردگی جمعیت و پیامدهای ناشی از آن است. پیامدهای ناشی از سالخوردگی جمعیت تقریباً روی همه بخش‌های جامعه تأثیرگذار است؛ بنابراین، مهم‌تر از هر زمان دیگری لازم است که اجتماع حاضر طراحی‌های مناسب را به طور خاص برای افراد سالمند، طراحی کند. با توجه به یافته‌های این پژوهش، به این نتیجه می‌رسیم شناخت و درک نیازهای مختلف سالمندان و تلاش در جهت پاسخگویی به این نیاز سالمندان و احترام به ترجیحات آن‌ها در طراحی فضای عمومی شهری، می‌تواند در زندگی خوب سالمندی و بهبود کیفیت و امید به زندگی آن‌ها و دستیابی به اهداف سالمندی موفق مؤثر باشد. یکی از جدیدترین روش‌های طراحی در این زمینه گرافیک محیطی است. امروزه گرافیک محیطی دستیابی به اصولی چون لزوم توجه به نیازهای انسانی را در طراحی فضاهای عمومی شهری، سرزندگی و ایجاد فرصت دیدار چهره به چهره شهروندان در این فضاها و همچنین انعطاف‌پذیری جهت حضور، مشارکت و فعالیت تمامی اقشار و گروه‌های اجتماعی، جنسی و سنی، را فراهم کرده است. در این تحقیق برای یافتن پاسخ سؤال‌ها به موضوعات مختلف پرداخته شده است.

در این مقاله برای درک بهتر موضوع، سالمندی و آسیب‌های ناشی از آن، طبقه‌بندی سالمندی، روانشناسی سالمندان و نقش حمایت اجتماعی از آنان و آسیب‌شناسی را مورد بررسی قرار داده ایم.

در این مقاله گرافیک محیطی و چگونگی تأثیر آن بر جامعه و اینکه چگونه می‌توانیم سالمندی پویا داشته باشیم و عوامل و عناصری از عرصه‌های شهری که به خلق راحتی سالمندان کمک می‌کند بطور مثال عرصه‌های عمومی خوشایند را مورد بررسی قرار داده ایم و همچنین نکته‌های مهم در گرافیک محیطی سالمندان و ویژگی‌های طراحی گرافیک محیطی مرتبط با سالمندان را بیان کردیم که در این مبحث جواب سؤال اصلی پایان‌نامه، ویژگی‌های طراحی گرافیک محیطی مرتبط با سالمندان در تهران چیست و چه کمبودهایی دارد؟ داده شده است؛ و در این مقاله به طراحی گرافیک محیطی برای سالمندان در شهر تهران چگونه است؟ پرداختیم و برای این منظور خانه سالمندان کهریزک را انتخاب کرده اما به دلیل همکاری نکردن این ارگان به بررسی کلی با توجه به اطلاعات موجود و مصاحبه با یکی از روانشناسان خانه سالمندان کهریزک و بررسی مشکلات و موانع موجود در طراحی محیطی سالمندان را در آنجا بررسی کردیم.

به دلیل کمبود منابع موجود در زمینه گرافیک محیطی سالمندان که موضوعی جدید و به شدت مهم برای نسل حال و نسل آینده است و همچنین همکاری نکردن ارگان‌های مرتبط نتوانستیم وارد محیط‌های بیشتری از سالمندان بشویم اما به راحتی توانستیم بفهمیم که سالمندان ما با چه مشکلات زیادی مواجه هستند. حاصل جمع‌آوری تمامی این اطلاعات شناخت تأثیر گرافیک محیطی بر سالمندان و ویژگی‌های طراحی گرافیکی مرتبط با سالمندان و کاستی‌های آن بود و همچنین پی بردیم گرافیک محیطی شهر تهران برای سالمندان از سطح کیفی پایینی برخوردار است، و شاید بتوان گفت اصلاً بطور جدی به آن پرداخته نشده است. تمامی این اطلاعات مهم بودن گرافیک محیطی برای سالمندان را به ما نشان می‌دهد اینکه چقدر با گرافیک محیطی می‌توانیم زندگی سالمندانمان را پر کیفیت‌تر و خوشایندتر برایشان کنیم و در جامعه مان سالمندان پویا به وجود آوریم نه سالمند افسرده و فراموش شده. در آخر سالمندان آینده خود ما هستیم.

منابع

- ۱- اسدالهی، مصطفی. (۱۳۹۵) طراحی گرافیک محیطی. انتشارات فاطمی
- ۲- ایلوخوانی، مسعود (۱۳۹۷). گرافیک محیطی. انتشارات فاطمی. ویرایش علی اکبر رزدام
- ۳- امین جعفری، سیمین. (۱۳۹۳). گرافیک محیطی و عصر جدید. انتشارات دارخوین
- ۴- کاظمی رمدانی، معصومه (۱۳۹۴) تأثیر گرافیک محیطی بر زیباسازی فضای شهری. انتشارات نشر اراده
- ۵- برتن، الیزابت. میچل، لین (۱۳۹۰). طراحی شهری جامع. ترجمه الهام ضابطیان طرقتی، فاطمه مقیمی. انتشارات مؤلف
- ۶- برتون، الیزابت. میچل، لین (۱۳۹۲). طراحی شهری همه شمول. مترجمین الهه ساکی، ساناز فنایی. انتشارات آرمانشهر
- ۷- پورحسینی، مزده. (۱۳۸۴). رویکردی جدید به دنیای رنگ ها. انتشارات هنر آبی. تهران
- ۸- جمشیدی سرشت، زهرا. (۱۳۹۷). گرافیک محیطی. انتشارات فارسیران
- ۹- سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران. بررسی مسائل سالمندی در ایران و جهان (۱۳۸۱). (مؤسسه نشر شهر) انتشارات کتاب آشنا
- ۱۰- ستوده، هدایت الله. ۱۳۷۹. آسیب شناسی اجتماعی. انتشارات آوای نور
- ۱۱- صدرالهی، علی. خلیلی، زهرا. احمدی خطیر، مریم. مهدوی شهری، سید مسلم (۱۳۹۴) - روانشناسی سالمندی - انتشارات جامعه نگر
- ۱۲- کیتلسون، دکتر مارک ج. هالی، جان. استین، وندی - (۱۳۹۱) - حقایقی در باره سوء رفتار - انتشارات آوای نور
- ۱۳- عبدالمجید، حسینی راد. (۱۳۸۴). مبانی هنرهای تجسمی. شرکت چاپ و نشر کتاب های درسی ایران، تهران
- ۱۴- مسیب، استوار. (۱۳۹۲). هنر گرافیک محیطی. انتشارات رازنامه
- ۱۵- معتمدی، غلامحسین. (۱۳۹۱). درباره هنردرمانی در جهان و ایران
- ۱۶- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۹۶). جامعه شناسی بالینی. انتشارات دانشگاه تهران
- ۱۷- مسیبی، شهلا (۱۳۹۴). هوش هیجانی و رفتارهای جامعه پسند در سالمندان موفق و ناموفق. ناشر برنیس
- ۱۸- یوهانس، ایتن. (۱۳۸۴). عناصر رنگ ایتن. ترجمه بهروز ژاله دوست، انتشارات عفاف، تهران
- ۱۹- انجمن تبلیغات محیطی آمریکا (۱۳۸۸). چرا تبلیغات محیطی. ترجمه علیرضا صدر محمدی - انتشارات رازنامه
- ۲۰- اسدی محل چالی، مسعود. الفت، میلاد (چاپ اول ۱۳۹۴). ملاحظات روانشناسانه در طراحی محیطی در راستای پاسخگویی به گروه های کم توان (کودکان، معلولان و سالمندان) - انتشارات آرمان شهر
- ۲۱- اسلام دوست، مریم. (۱۳۹۴). تأثیر گرافیک محیطی متروی تهران بر فرهنگ و هویت. هنرهای زیبا - هنرهای تجسمی. دوره ۲۱، شماره ۱، بهار ۱۳۹۵

- ۲۲- پورجعفر، محمدرضا. تقوایی، علی اکبر. بمانیان، محمدرضا. صادقی، علیرضا. احمدی، فریال. (۱۳۸۹). ارائه انگاره‌های محیطی مؤثر بر شکل‌گیری فضاهای عمومی مشوق سالمندی موفق با تأکید بر ترجیحات سالمندان شهر شیراز.
- ۲۳- رحیم زاده، تینا (۱۳۸۶) بررسی و تحلیل گرافیک محیطی فروشگاه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد ارتباط تصویری
- ۲۴- صفرخانلو، هلیا. رضایی قهرودی، زهرا (۱۳۹۶). مقاله تحولات جمعیت سالمندان در ایران و جهان.
- ۲۵- ضیایی، الهام. بررسی روش‌های مؤثر تبلیغات محیطی با توجه به اشیاع بصری شهری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد ارتباط تصویری. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.
- ۲۶- ضابطیان، الهام. تقوایی، علی اکبر. (۱۳۸۸). شاخص‌های مناسب‌سازی فضاهای شهری دوستدار سالمندان با استفاده از رویکرد مشارکتی. مسکن و محیط روستا شهرسازی.
- ۲۷- ضرغامی، اسماعیل. شرقی، علی. الفت، میلاد. (۱۳۹۴). ویژگی‌های محیطی مؤثر در افزایش کیفیت زندگی ساکنان خانه‌های سالمندان نمونه موردی: خانه‌های سالمندان ناحیه شمیرانات در استان تهران. دو فصل‌نامه معماری ایران شماره ۷ بهار و تابستان ۹۴.
- ۲۸- کمالی خویی، ناز اسما. هم‌زیستی نسل‌ها در معماری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد معماری. دانشکده هنر و معماری. دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز.
- ۲۹- گلیچ، معصومه، اشرف‌السادات. (۱۳۹۲). مبانی نظری گرافیک محیطی. کارشناسی ارشد. دانشگاه الزهراء، دانشگاه هنر.
- ۳۰- مهدی علی یاری، مهدی. طراحی خانه سالمندان در شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد گرایش معماری. دانشگاه آزاد شبستر.
- ۳۱- مجمعه مقالات سومین همایش مبانی نظری هنرهای تجسمی ایران با رویکرد گرافیک محیطی. چاپ نخست ۱۳۹۵. ناشر کتاب سبز، ناشر همکار آکو.
- ۳۲- میرزائی، محمد. شمس قهفرخی، مهری. سال دوم، شماره پنجم (پاییز ۱۳۸۶) مجله سالمندی ایران (جمعیت‌شناسی سالمندان در ایران بر اساس سرشماریهای ۱۳۸۶ - ۱۳۳۵)
- ۳۳- محمدآقایی، طاهره، سهیلی، جمال الدین. (۱۳۹۵). مروری بر تاثیر رنگها از منظر روانشناسی و اهمیت به کارگیری مناسب آن‌ها در طراحی فضاهای اقامتی و مراقبتی سالمندان.
- ۳۴- مجله الکترونیکی ویستا (دی ۱۳۸۹). خانه و خانواده، شماره دهم، سالمندان،

منابع تصاویر

- ۳۵- لوگو سالمندان (www. istockphoto. com)
- ۳۶- لوگو خانه سالمندان (www. logolynx. com)
- ۳۷- لوگو خانه سالمندان کهریزک (www. wikiniki. org/kahrizak)